

BUDA-PESTA

23 Ianuarie st. v.

4 Fauru st. n.

Va eși duminică.

Redact. : strada Havas nr. 1.

Nr. 4.

ANULU XIII.

1877.

Pretul pe unu anu 10 fl.

Pe 1/2 de anu 5 fl. ; pe 1/4 de anu 2 fl. 70 cr.

Pentru Romani'a 2 galbeni

DÓMN'A STANCA.

— Studiu istoricu. —

BCU Cluj / Central University Library Cluj (Urmare)

§. 4.

Dómn'a Stanca s'a nascutu in Tiér'a-Romanésca cam pe la anulu 1560 din mama-sa Nécsia⁽³²⁾ si tatalu-seu vestitulu Jane vistierulu⁽³³⁾, grecu de origine, care venindu inca de tineru in tiéra sciuse prin norocóse, istetie si bine nimerite afaceri comerciale a dobândí o avere insemnata. Elu se insurà apoi cu o féta de boieru⁽³⁴⁾, si prin acésta deschidien-

⁽³²⁾ Chrisov. lui Michnea voevodu din 1588, docum. Ep. Râmnicu, leg. nr. 87 doc. nr. 1., la Archiv. statului din Buc., din care se vede inca, că dómn'a Stanca avea unu frate Dragomiru Postelniculu.

⁽³³⁾ Urmâmu acteloru contimpurêne, dupa cari Jane era socrulu lui Mihaiu Vitézulu, ér nu unchiulu seu (adica fratele muerii sale Tudora), cum sustine Walther, op. cit. p. 9. Intre altele, vedi doc. Ep. Râmnicu, leg. nr. 30 la Arch. statului din Buc., din care resulta, că Danciulu Brancovénu, fiulu lui Davidu si tata alu lui Matheiu Bassarabu, a datu lui Jane Banulu Craiovií mosi'a Bailescii, pentru cá sè-lu puna in slujba, si elu nu l'a pusu, dar mosi'a i-a luat-u-o. Apoi „s'a facutu ruda Mihaiu Voda cu Jane banu“, si murindu acest'a, Mihaiu daruiesce acea mosia Ep. Râmnicu.

⁽³⁴⁾ Nu putemu decide a cui fica va fi fostu Nécsia, soci'a lui Jane. Ea trebue inse sè fi fostu romana, căci Grecii altfelu nu puteau sè ocupe functiuni

du-i-se calea dregatoriiloru publice ajunse sub Petrascu celu Bunu mare Postelnicu⁽³⁵⁾, sub Petru voda, fiulu lui Mircea⁽³⁶⁾ si sub Petru Cercelu mare Vistieru⁽³⁷⁾, ér Michnea voda lu-innaltià la cea mai innalta trépta : bani'a Craiovei⁽³⁸⁾. Fiic'a unei persóne atâtu de influente si avute, Stanca nu putea primí o educatiune neingrigita. Ajungêndu la vèrst'a de maritatu, ea se casatori cu unu fecioru de boieru, alu carui nume nu a strabatutu pana la

publice, si cu atâtu mai putinu sè fia bani ai Craiovei. Prin faptulu casatoriei inse cu pamentene ei dobandeau nationalitatea de românu si *incapeau in boerii*.

⁽³⁵⁾ Chrisov. lui Petrascu de la not'a nr. 20. Idem din leg. nr. 37, docum. mitropol., la archiv. statului, an. 1556 : „Jane veliki Postelnik.“ Idem, cond. mrii Bistritia, p. 19.

⁽³⁶⁾ Condic'a Vierosiu, la arch. stat., fil'a 1048, chrisov. din 1560. Doc. mrii Bistritia leg. nr. 14.

⁽³⁷⁾ Condic'a istorica la arch. statului, fil'a 38, chris. alu lui Petru Cercelu din 1584 ; idem din 1585 totu acolo, fil'a 69 ; — Condic'a Vierosiu, p. 41, 59, 496 etc. ; doc. mitropoliei leg. nr. 116.

⁽³⁸⁾ Chrisov. de la nr. 32. Condic'a Vierosiu, p. 61, condic'a mitropol., judetiu. Dimbovitia, p. 101, chris. din 1587, la archiv. stat. Condic'a mriiloru din Tiér'a-Romanésca, sect. istor. fil'a 215.

noi, care dupa fórte puțin timpu murindu, nu urmà din insotire nici unu copilu⁽³⁹⁾. Tocmai atunci stralucia in Craiova unu tineru alesu si vestitu prin frumusetia trupului si a caracterului seu, prin virtutile lui felurite, si care de la natura parea a fi chiamatu la fapte mari⁽⁴⁰⁾

Mihaiu, càci asià se numia acestu barbatu eroicu, cerù si dobândi man'a veduvei Stanchii⁽⁴¹⁾. De aci 'nainie Jane banulu devine protectorulu celu mai infocatu alu ginelui seu; bucurandu-se de mari favoruri pe langa Michnea voda, elu reusiesce, cá banu alu Craiovei, a 'ncredintià ban'ia judetiului Mehedinti lui Mihaiu⁽⁴²⁾, pe care de la 1586—1590 lu-aflàm între fruntasii consiliului domnescu, cá mare aga si stolnicu, cá siefu adica peste tóte trupele ostasiesci din tíera⁽⁴³⁾.

Jane, care vediuise in puiulu Olténu stof'a unui mare si vitézu voevodu, incepuse de multu a intrigá in secretu pe la vizirii si puterniciei Portii, cu bani si daruri, surparea deseversita a lui Michnea, si innaltierea la tronul a ginerului seu; si pentru acést'a la finele anului 1590 se si duse la Constantinopole. Michnea in cele din urma cade prin mijlocirile sale⁽⁴⁴⁾ si ale lui Petru Cer-

(39) Chrisovu, de la not'a 32.

(40) Walther, op. cit. p. 8.

(41) Chrisovulu de la not'a 32. — Despre erórea lui Bethlen, Biseliu, si a istoriciloru moderni, cumca soc'ia lui Mihaiu s'ar fi chiamatu: Florica, Vagarossa, Flora, vedi studiulu nostru: „Famili'a lui Mihaiu Vitézulu, Bucuresci 1874. — Casatori'a a avutu locu póte in 1583; de siguru inse nu dupa acést'a data, càci Nicolae, primulu copila din asta casatori'a, erá de 13 ani la 1597 (Walther, op. cit. 47.)

(42) Chrisov. lui Michnea fara létu, leg. *netrebuincioseloru* Tismanei, catra Mihaiu banu ot sud Mehedinti, si chrisov. de la not'a 32. — Cf. ms. de la Hevenesi ap. Sincai, chronic'a, II, 244: „Mihailu voda a fostu mai nainte Banu de Mehedie, dupa aceea s'a facutu Banu de Craiova.“ Cumca Olteni'a erá administrata de mai multi Bani pusi sub autoritatea celui de la Craiova, vedi docum. lui Vladu Tiepesiu din 1491, in condic'a mrii Tisména, pag. 536: „... ei sè se adune in orasiu in Tisména inaintea cinstitiloru Bani ai Domniei mele, inaintea lui: „Jupan Diéto, si a jup. Diediulu si a jup. Diiculu, si a jup. Dragomiru.“

(43) Condic'a mriiloru din Tiér'a-Romanésca, sectiunea istorica, fil'a 198. Chrisov. de la Michnea voda din 1590 decembre, doc. Ep. Râmnicu, leg. nr. 34 si mitrop. leg. nr. 8. — Chrisov. lui Radu Michnea cu dat'a 1612, doc. mrii Cozia, leg. nr. 24: „apoi candu a fostu reposatulu Mihaiu voda boieru, fiindu atunci *mare stolnicu*.“ Idem Matheiu voda, acél'a-si pachetu: „candu Mihaiu Voda a fostu *mare aga* si *mare stolnicu*.“

(44) Matheiu de Pogoniana, op. cit., p. 336:

celu⁽⁴⁵⁾ — care tocmai amblá atunci din nou sè-si redobândésca tronulu, — dar se tramise in locu-i Stefanu Surdulu, si dupa elu Alessandru Bogdanu. Acestu domnu fara a intielege indestulu marimea pericolului ce si facea singuru, numesce in 1592 pe Jane Capikehaia a tierii la Pórta, ér pe Mihaiu banu alu Craiovi⁽⁴⁶⁾.

Curendu inse renumele mare ce-si facuse acest'a prin faptele sale cunoscute si trimbitiate in tóte partile tierii desceptà in sufletulu crudulu Alessandru negre banueli, si 'nspaimantatu tramise ucigasi sè-lu prindia si sè-lu aduca in Bucuresci, séu sè-lu uciga prin taina. Mihaiu descoperindu curs'a, si nesimtindu-se siguru in Craiova, ascunse intr'unu satu pe soc'ia sa si pe fiic'a sa Florica travestite tieranesce; pe baiatulu seu Nicolae lu-lasà in bordeiulu unoru tigani — „la cari asià s'a tinutu, dice unu contimpurénu⁽⁴⁷⁾ câtu de abia fu cunoscutu candu s'a inturnatu tata-seu“, — ér elu plecà in secretu spre Constantinopole la socrulu seu Jane. Prinsu in cale si adusu de ómenii lui Alesandru, fu aruncatu in puscaria, chinuitu si osénditu la mórte. Infatásiarea lui cea marétia, cautatur'a-i selbatica si ingrozitóre in momentulu chiar alu esecutiunii, bagara in fiori de mórte pe caleu, care trêntindu satirulu la pamentu fuge prin multime, cá unu omu neinarmartu la vederea unui tauru fio-

„Dara unu Banulu Janne, omu prostu, necioplitu, cruđu, resbunatoru si plinu de reutate, ajunse prin intrigele sale la Pórta sè scóta din domnia pe Michnea; ba inca lu-amerintià si cu mórte: se facù deci musulmanu, cá sè-si póta asigurá viét'ia.“ — Totu Jane banulu sili pe Petru Schiopulu, unchiulu lui Michnea, si Domnu in Moldova, a-si lasá tronulu si a fugi in Germani'a, numindu-se in locu-i, prin influenti'a sa, Aronu, amicu lu Mihaiu. Lorenzo Bernardo, resiedintele venetianu in Constantinopole, scrie Republicei despre acést'a, la 7 sept. 1591: „Il Principe Pietro di Bogdania... ha scritto che avendo servito 15 anni fidelmente in quel governo vedendo che più non poteva sopportar tante gravetze, *che gli erano imposte per suggestione del Bano, il quale sotto nome di suo agente lo tirunnegia a questa Porta etc.*“ (Documente din Venetia, publicate de d. C. Esarcu in „Column'a lui Traianu“ 1876 p. 285).

(45) Charrière, op. cit., t. IV, scrisorile regelui Franciei Henricu III, si ale ambassadoriloru séi la Pórta si Venetia. Vedi studiulu nostru: Petru Cercelu, 1874 si docum. publicate de d. C. Esarcu, in „Column'a lui Traianu“ 1874—1876 si „Revist'a Contimporana“ 1873—74.

(46) Walter, op. cit 8; — W. de Betlen: Historia de rebus Transilvanicis, ed. secunda, IV, 274, relatiunea lui Petru Arménu despre Mihaiu.

(47) Ms. la Hevenesi, ap. Sincai, II, 245.

rosu. Poporul si boerii ceru si câstiga iertarea pentru osânditu (⁴⁸.)

Mihaiu se 'ntorce peste Oltu, si-ia soci'a si copiii, si trece in Ardêlu la curtea lui Sigismundu Báthori, unde aflà o primire calduroasa, gratia prietesiugului lui cu Balthasaru Báthori, verulu principelui transilvanu. Dupa doue septemani de zabava aci, imputernicitu cu recomandatiuni catra vizirulu Sinaan pasia si Eduardu Barton, solulu reginei Engli-terei pe langa Turci, Mihaiu porni la Constantinopole spre a cere domni'a tierii, pe care in fine in tómn'a anului 1593, cu ajutorulu socru-lui seu, care-i inlesni mari summe de bani, a partitei numeroase ce avea in tiéra si a 400 mii florini impartiti in daruri pe la Sultan si pe la ministrii lui, o si dobândi (⁴⁹.)

(Va urmá.)

Gr. G. Tocilescu.

LA IOANU POPASU.

Episcopulu Caransebesiului.

(S'a declamatu la o serata arangiata de studentii români din Brasiovu.)

Alesu de Provedintia sè pastoresci o turma,
Menitu sè fii apostolu mereu neobositu,
Lumin'a si-adeverulu ti-au stralucitu in urma,
Ori unde te-ai ivitu.

In lung'a-ti pastoria ti-ai pusu inalt'a tienta:
Sè scoti din intunerecu poporul decadiutu,
Sè-lu faci sè recunósca cea mostenire santa,
Remasa din trecutu.

O lupta necurmata purtasi cu nesciinti'a,
Cu grosulu intunerecu, cu orbulu prejudetiu:
Si ti-ai facutu prin trude mai mare biruinti'a,
Triumfulu mai maretiu.

Altarele si scól'a de cârj'a ta proptite,
Sustienu cá stâlpi d'arama unu falnicu viitoru;
Trecu vijellii turbate, le lasa neclatite
In temel'á loru.

Va stá vecin'a Tempa *) eterna marturia,
De nalt'a-ti cugetare, de zelu-ti infocatu:
Câci Tu rivalu cu dins'a ai staruitu sè fia,
Alu museloru palatu.

In cestu palatu de fala pe Tine te serbéza,
A némului sperantia, smochinulu inffloritu.
Asculta bunu Parinte, junimea ce-ti uréza,
Cu graiu insufletitu:

(⁴⁸) Bethlen, op. cit., 275. — Ms la Hevenes, l. c. in not'a precedentá.

(⁴⁹) Walther, op. cit., 9; Bethlen, IV 274—77; Mignet: Histoire de l'Empire Ottomane, II, 260—261, Ms. la Hevenes l. c.

*) Unu munte ce domina Brasiovulu despre partea sudica.

Acel'a ce prin lupte te-a dusu la caruntetie,
Si 'n valurile lumii a fostu limanulu Teu;
Lungésca-ti anii inca, si-acum in betranetie,
Ferésca-te de reu!

In pieptulu Teu pastreze puterea si avêntulu,
Amorulu catra turma pastreze-lu totu aprinsu:
Sè lupti pentru lumina cu fapt'a, cu cuvêntulu
Si astadi neinvinsu.

Pazésca de furtune, de rele, de urgía,
Si tiérin'a si víi'a, in care Tu lucrezi;
Vediusi in ele flórea, dar Ceriulu sè te tíia,
Si fructele sè vedi!

Êr candu va bate ór'a, sè dai tributulu firei, —
Atunci sè esi din lume cu sufletu impacatu,
Pe temple sè-ti anine cunun'a nemurirei,
Ceresculu Imperatu!

1877.

I. Al. Lapedatu.

FÉT'A DIN PÉTRA.

— Basma populara. —

(Urmare.)

Paserea vrajmasia se repedi, sbierandu
prin aeru, cá sè prinda pe cantarétia, si acés-
t'a, mititic'a insedaru cercà sè-i scape prin
fuga. ¹⁾

La típetele de bucuria ale gaitiei, la vai-
tările sermanei ciocârlíi, somnorosulu, plecatu
pe oblânculu sielei, tresari, si in miscarea-i
zapacita, i cadiu pusc'a de pe umeri; cocosiulu
se lovi de scara; implutur'a se descarcà cu
sgomotu; gaiti'a si calulu se spariara amendoi
de odata: un'a lasà préd'a sè-i pice din ciocu;
celalaltu trênti josu pe calaretiu, si astu-felu
venatorulu fara voia si venatulu neasteptatu
se intelnira alaturi, pe érb'a verde a plaiului.

Dar calulu, cá si gaiti'a, si-vediù de calea
sa si tovarosiulu meu remase pe josu. De aceea
si Bisocénulu, — carele erá cam atinsu in a-
morulu seu propriu de povestitoru, prin som-
nulu inginerului, — i spunea dreptu manga-
iere: — „Vedi, Domnule „ingeru“, déca
domni'a ta sciai romanesc si ascultai la bas-
nulu meu, nu erai sè pati atâte nevoi! Dar
fia! candu este vorb'a despre venatóre, apoi
poti sè te laudi cá esti nascutu cu tich'i'a in
capu, si

Venatorulu norocosu
Alblo bucurosu
Pe josu.“

Astu-felu ne urmaramu calea spre Bisoc'a.
Eramu acum tocmai pe culmea déluriloru

¹⁾ Virgiliu, Georgic. I. v. 406—408.

sub cari se adapostesce, cá intr'o copaia, satulu Bisoca. Gata a cârmí la drépt'a, cá sè coborimu in satu, aruncaí impregiurulu meu o lunga si multiamitóre privire, voindu sè-mi iau astu-felu sér'a-buna de la intinsele prive-listi ale plaiului, mai nainte de a le perde cu totul din vedere.

Sórele apunea dreptu dinaintea nóstra; cerculu lui rosiaticu scapetase pana pe diarea orizontelui si radiele-i calde si senine pare cá se asternuse peste totu siesulu resariteanu alu tierii, care ni se destindea acum sub ochi. De pe acestu tapsianu culminante, de unde muntii Sacuieni cotescu spre tír'a Vrancei, totu Baraganulu, totu campulu Brailei, totu siesulu Galatiloru, cu matc'a Rômnicului, cu valea Buzeului, cu lunc'a Siretului, tóta acea lata si óbla campía, se aretá scaldata intr'o lumina galbuia si luciósá, cá fati'a unei uriésie [sinii de auru; printr'ins'a, liniile sierpuite ale riu-riilor se desprindeau cá fire cretie de betéla argintia, ér suprafati'a neteda a apelor sarate din Balta-Alba si din Balt'a-Amara oglindiau cá niste ochiuri de sticla, ferecate in mijloculu dauritei table. In departarea cea mai afundata, délurile dobrogene, tivite cu aburós'a cordea a Dunarei, incingeau, cá cu unu cercu plum-buríu, acestu curiosu tabelu, alu carui aspectu deniá cu totulu fantasticu, prin neobicinuite si metalice reflecte.

Mai aprópe de noi inse, sunt forme si cu colori mai reale, se vedeau pe vêrfulu Bisocel si pe alu Ulmusiorului, mari petroie sure si murgi, unele gramadite la unu locu cá turme de vite adunate la repaosu, altele risipite prin livedi, cá vacile candu pascu pribege. Apoi, sub aceste muchi, la stang'a, pe pamentulu se lasá la vale, in costisie si pripóre gradate, pana se cufundá in sghiaburile multu umbrite ale Rômnicului si Rômnicelului; totu pe acolo, la loculu ce se dice între Rômnice, se zariau inca poienile fragede si verdi ale Naculeloru, adapostite sub stânci roscate, cari se numescu Petrele-Fetei; si in fundu de totu, innaltiandu-se in albastrél'a innegurata a cerului, se perdeau culmile paduróse ale Stesticului, invelite in umbre viorii, civite si negre.

Preamblandu-mi ochii, candu peste siesulu cu straluciri si cu schintei, candu prin muntii cu tainice si recoróse radie, me asedia-sem pe unu bolovanu de pétra si asteptandu sè dispara cu totulu sórele, nu me puteam saturá de asemene prive-listi, ce nóue, orasieniloru, ne este datu arare-ori a le vedé; dar calauzulu nostru sciá cá nóptea are sè vía iute

si cá scoborisiulu pana la satu ne va cere, prin intunericu, póte o óra si mai bine; de aceea elu ne indemná sè ne pornimu indata, si dreptu mangaiere, mi-spuse cá are tocmai vreme cá sè isprovésca si basnulu celu cu Feciorulu de imperatu, norocosu la venatu, pana vomu sosí de vale.

— Bine dici, baditia, — i respunsei, — negresitu cá trebue sè mi-lu spui totu, déca mai este. Dar stai! unde remasesi? . . . pare cá incepusesi a indrugá o siretenia de lighione cá cea din hór'a dêsbovelei :

Ursulu cu cercei
Ambla dupa miei,
Lupulu cu cimpoi
Ambla dupa oi,
Vulpea cu papuci
Ambla dupa curci,
Si-unu iepure schiopu,
Intr'unu vêrfu de plop,
Treiera la bobu.

Asiá este?

— Cam asiá, dar ér nu pré; — mi-respunde munteanulu perdiendu-si óre cum sari-t'a, in urm'a glumei mele, de care me si caiám, si scarpinandu-se la céfa cá omulu care stà la indoiéla. — „Pe semne, boierule, — adaugà elu, — „ti-s'a facutu uritu, unde am totu spusu a nume tóte soiurile de paseri si de jivine, cari traiescu pe la noi, la munte. Dar de! ce sè-i facu eu, déca asiá e basnulu? Va sè-lu spuiu si eu dupa cum este rôndulu si datin'a lui. D'acum inainte inse nu mai avemu nimicu a face cu lighiónele cele cu patru picióre, nici cu cele multe sburatóre; destulu numai sè ve fia in scire, cá Feciorulu de imperatu nu avea sémenulu seu pe lume la ale venatórei. Candu d'abié dá cu gândulu sè faca vre-o isbanda la venatu, vointi'a pe data i se si impliniá; d'aceea si lumea intréga, candu pomeniá despre dinsulu, nu-i dicea intr'altu-felu pe nume. cá : Feciornlu de imperatu, celu cu norocu la venatu!

„De va fi statu o luna, séu unu anu séu doi petrecandu-si viéti'a fara alte nevoi decátu numai cu placerea si cu mangaierea de a prinde si de a ucide fere paduretie si paseri cantaretie, cine va sci, spuna-o. Pe noi cestia, plaiasi si venatori de la munte, atât'a ne taia capulu cá omulu la venatóre, fia pe geru si ninsóre, fia pe nadufu de sóre, nici nu prinde veste cá ce timpu mai este, nici nu baga 'n séma la munca de-lu chiama, nici cá iea a minte de ori-ce cuvinte, ci veselu omóra vremea care sbóra, fara griji traiesce, pe pamentu domnesce, si e la vênatu cá si imperatu.

„Acum, dati si domni'a-vóstre cu socoté-l'a, déca chiar nóue, — nisce bieti pecatosi plini de truda si de nevoi — venatórea ne otielsesce sufletele si ne rapesce mintile, apoi ce incanticu de fala si de vitejía trebuia sè fi fostu pe voiniculu fecioru alu Dómnei Négai! Veselu si voiosu la inima, ageru si virtosu la trupu, elu zimbindu se inturná sér'a la maica-sa inapoi. Asiá viétia lina si neturburata dór' cà in raiu póte sè mai fi gustatu cine-va.

„Dar grijile si mahniciunea lasatu-au vre

gingasie amagiri avea sè-i sece puterile si sè-i stinga fericirile.

„Intr'o séra cá cea de astadi, pe la apusulu sórelui, cá acum elu sediuse sè se odihnésca pe unulu din petróiele macinate de pe délulu Ulmusiorului tocmai d'a supra gúrliciului de pétra, caruia i dícemu noi grajdulu zmeiloru, fiindu cà acolo se adaposteau odinóra, in vremea de demultu ferele cele aripate. Siedea elu si privia in josu cum negurele intunecau treptatu vâile si culmile, candu ve-

Midhat pasia.

odata multa vreme pe omu fara cá sè se lege de capulu lui? Firea omenésca asiá este ea de la Dumnedieu osindita, cá sè nu plutésca neincetatu usioru, cá fulgulu pe apa si sè nu calce mereu totu pe cài desfetate. Càci acolo unde este poién'a mai in florita si cu frundiari acoperita, acolo e si curs'a priponita. Dai intr'ins'a fara cá s'o vedi; te apuca, te glodesce si une-ori chiar de rea nu vrei sè o credi.

„Ia sè vedeti acum in ce felu pasulu avea sè-lu ajunga pe voinicelulu nostru, si cu ce

diù trecèndu incetinelu pe d'a supra capului seu, o porumbitia, usióra si alba cá spum'a laptelui la mulsóre, cá florile crinului la radia de sóre. I se facù doru de acea paserica si cá s'o prinda de víia, puse man'a in sinu la zamfirulu celu fermecatu; dar ea, uitandu-se la dinsulu cu ochi dulci fermecatori, gunguni galesiu in limb'a ei cea paserésca, si i dîse :

(Va urmá)

A. I. Odobesca.

SECRETELE CASTELULUI.

— Romanu, de **XAVIER de MONTÉPIN.** —

(Urmas e.)

Scoborirea dubla se faci cu repediunea fulgerului, si — precum fara 'ndoiela este unu Dumnedieu pentru strengari si pentru betivi, Lazaru si Simiona, cam spariati, inse fara lovituri séu rane, atinsera pamentulu tocmai in momentulu acel'a, in care comis-sarulu sosindu in laboratoru strigá:

— Pe aice au fugitu ei . . . funi'a spendiura inca in ferésta . . . Urmariti-i iute si ajungeti-i! . . . O respata de cinci-dieci de pistole acelui carele i va readuce!

Spre norocirea ambeloru persóne, destinate a jocá unu rolu de frunte in romanulu acest'a, intuneciculu erá adancu in fundulu curtii strimte, si ómenii cari se uitau josu din ferésta — prin care acestia tocmai acuma scapara — nu putura distinge nimica.

Acést'a dadú fugariloru timpu spre a cercá si a gasi usi'a, care — in form'a unui ambitu lungu si intunecosu — li se deschise chiar fatia de ei, si i condu-se in o ulicióra strimba si paralela cu strad'a Lanterne.

Acésta ulicióra, urita si lipsita de aeru curatu, erá tóta desiérta, — gratia sgomotului deja respanditu in acésta parte a orasiului, cá politi'a, insotita de o asistentia imposanta de soldati de paza, a vinitu la cas'a Simionei Raymond spre a arestá pe vrajítórea.

Poporatiunea, atrasa prin curiositate, se aduna tóta in strad'a Lanterne, in speranti'a d'a fi de fatia la unulu din acele spectacole miscatoare, pe cari bunulu poporu Parisianu le prefera tuturoru celorlalte.

Lazaru si Simiona prin urmare putura sé iesa din ambitu neobservati, si si-indreptara pasii cu tóta iutiél'a catra cheu, unde si sosira fara cá sé 'ntel-nésca pe cine-va.

Si acuma sositu pe cheu, pe unu momentu erau scapati de ori ce pericolu; imbracamintele loru nu contíneau nimicu ce ar fi pututu sé atraga atentiunea a supra loru; trecatorii erau putini, si malurile riului fórté intunecóse, si ici colo, la distantie mari, atérnau niste lampe cu fum, si agentii — cari fara 'ndoiela alergara dupa dinsii — de óra ce nu erau vrajitori, nu putura ghici in care parte fugira dinsii.

Pentru siguritate mai mare, dupa ce dinsii mersera séu mai bine alergara vr'o diece minute, Lazaru téri spre vârfulu malului riului pe Simiona, pe care de câte-va minute — trebuia s'o tina cu manile sale tari, spre a o impedeá sé nu cadia la fia-care pasiu, cáci ea abia mai putea resuflá.

In umbr'a aruncata de unulu din arcurile punctii Maria se puteau zarí niste bolovani de pétra taiata. Vrajítórea se lasá a cadé pe unulu din acesti bolovani, si Lazaru, cá si lupulu gonitu de venatori, si-ascuti urechile la tóte sgomotele nesigure ce viniau la elu cu ventulu noptii.

Nici unu strigatu suspectu nu strabatú la ei din departare.

Gonacii de ómeni li perdura urm'a.

VI.

Scaparea.

Seina, care tocmai erá mica, curgea incetisioru intre malurile sale, pe unde nu se aflau cheuri de felu,

si se sfarmá de stálpíi punctii cu unu muiuru dulce si monotonu.

In mijloculu riului luciá o mica lumina tremuranda. O voce sonóra cantá in intervaluri refrenulu unui cantecu vioiu. Lamp'a unei luntre aruncá acésta lucóre. Vocea erá a unui pescaru, care si tragea afara mregea si si-asiédia pescii.

Lazaru suspiná mai usioru.

— Mi-se pare, — d'se elu incetu, — cá de asta-data scaparamu . . . Scii tu, scump'a mea Simiona, cá tu mi-datoresci multu! Fara mine, in momentulu acest'a ai fi peritu! Ce d'ci la ast'a?

Vrajítórea si-innaltia capulu, care de cátu-va timpu stá plecatu cu o descuragiare adanca.

— Lazaru, — respunse ea cu o voce, care abia se putea audi, atátu erá de lina si tremurátóre, — par cá am unu visu reu . . .

— Ba esti pré destépta, dieu, serman'a mea amica! — respunse tinerulu. Ai inse dreptu, cá realitatea presinte are multa asemenare cu unu visu reu! Nu te-ai gânditu nici odata, in momentele tale libere, sé-ti profetiesci tie-si viitorulu? . . . Se póte, cá de cumva in urmarea sciintiei tale minunate, ai fi prevenitu catastrof'a de adi, ai fi facutu ceva spre a scapá de ea.

— Sè lasamu glumele! — dise Simiona. Si de óra-ce pare cá in momentulu de fatia n'avemu sé ne tememu de nimica, esplica-mi ceea se intempla, fiindu cá eu nu intielegu nimica, si nu ghicescu de felu, cá din ce felu de noru ne isbesce tresnetulu neasteptatu.

— Nimica nu-i mai simplu, nici mai usioru, — respunse servitorulu marquisului de Saint-Maixent. — Éta pe scurtu tóta intemplantu: Tii minte, cá m'ai tramisu de la tine, cá sé primesci pe contess'a Maria de Rahon, care doria sé te consulte. Esindu, mi-esaminai pusunarulu, crediendu a-lu gasi desiertu; dar ce suprinde! gasii in elu unu banu de 24 sous, care mi-a mai remasu din jocu. Nesciundu ce sé facu si voindu sé omoru timpulu, intrai in o câncima din strad'a vecina, mi-cerui unu pocalu de vinu si lu-golfii fara sé me pré grabescu . . .

— Dar pentru ce mi-povestesci aceste detaiuri? — intreba Simiona cu nerabdare.

— Trebuie sé le scii.

— Nu poti sé treci dreptu la lucru, fara cá sé faci asiá vorbe multe?

— Tocmai asiá facu, cáci am plecatu pe calea cea mai óbla. Asculta-me, fara d'a me intrerumpe, si vei vedé, cá am dreptu. Petrecui acolo cam vr'o jumetate de óra, in linisce deplina, bendu din candu in candu din vinulu de Argenteuil. De odata usi'a se deschide, intrara doi ómeni si se asiediara la o mésa tocmai langa mine. I privii machinalmente. Ei aveau niste figure, in cari ochiulu esercitatu nici decátu nu se póte insielá. I si eunoscu indata. Cei doi prepaditi erau spioni, si inca din class'a cea mai de josu, de aceia pe cari politi'a i insarcinéza, inse i e rusine de ei. Ei cioroboriau la olalta, ticalosii, si eu nici cá i bagám in séma, inse numele marquisului de Saint-Maixent me facú sé-mi ascutu urechile. I ascultai cu atentiune, si — la draci! — tocmai bine! Noi aveamu onórea, scump'a mea, de a fi obiectulu conversatiunii loru. Audi tresarindu, cá decandu a innoptatu, strad'a Lanterne erá pazita, si cá se vediu intrandu in cas'a Simionei Raymond unu perde-vóra cu numele Lazaru,

complicele unui omoru inositu de furtu, sevêrsîtu de ilustrulu seu domnu, marquisulu de Saint-Maixent! Ei astept-u numai sosirea comissarului, inositu de o trupa de soldati de paza, spre a merge sê prinda pe acestu Lazaru si spre a arestá totu-odata si pe vrajitórea, vinovata cá in contra legiloru si a edicteloru a practicatu intrige si magia négra; si de alta parte denunciata de sgomotulu publicu, cá a datu ajutoru juneloru fete neprecugetátore, a caroru neprecugetare a produsu fructe, complasantia peatósá si producátore de vinitu, la care se mai inositiesce (érasí dupa sgomotulu publicu) unu comérciu de pilule ingenioése pentru folosulu mostenitoriloru cari voieseu sê mostenésca mai de graba si a caroru parinti nu mai voiescu sê móra. Pe scurtu, cei doi prepaditi vorbira inca multe si spusera, cá diu'a urmatóre dupa ce Simiona si Lazaru se voru spendiurá dimpreuna, dupa ce pe amendoi i voru bate in piati'a de Grève, va fi o di de serbatóre si de bucuria pentru poporulu bunului orasiu Paris.

Lazaru se intrerupse cá sê resuffe.

Simiona tremurá din capu pana 'n picióre, — si batáile repedi ale ánimiei sale resunau cá sgomotulu surdu alu lovitoreloru unui balancieru.

— Acuma pricepi, scump'a mea, — incepù tine-rulu dupa unu momentu, — cá putinulu vinu de Argentineiul incepù sê-mi para pré amaru. Asiu fi datu multu sê me fi pututu aflá afara, dar me temeam, cá plecandu de graba, voiu stérni suspitiunea celoru doi vecini ai mei. Spre norocire, convinsi cá Lazaru erá la Simiona, ei nici cá gandeau la mine. In fine me hotarfi. Aruncaí pe mésa bucat'a de dóue-dieci si patru sous, pusei iute in pusunariu pung'a mea, si cu unu pasiu fortiatu siguru, me îndreptai spre usia Aceea tocmai atunce se deschise, candu ajunsei la ea. Unu capu se ivi, capu de omu nerusiatu, si mai uritu decátu acelorú doi de mai nainte. Omulu acesta strigá celoru din cárcima aceste cuvinte: *Pst! aveti grigia, mei! Éta comissarulu si agentii! . . . Iute la vênatu! . . .* Si elu disparù. Fugii in strada, o luai pe picioru, sosii, me urcai, batui la usia . . . Celelalte le scii!

Simionu scia celelalte, — afara de o particea, despre care Lazaru nu vorbise. Éta acésta particea: Tinerulu, înainte d'a se rentóree in strad'a Lanterne, avù in interiorulu seu o lupta cumplita; antâiu voiá sê parasésca pe vrajitórea, lasandu-o in voi'a sortii, si fugindu numai elu singuru intr'unu locu siguru.

Inse o consideratiune, urmare a unui egoismu perfectu, decise pe Lazaru a pune in jocu libertatea si viéti'a sa, cá sê insciintieze pe Simiona si sê o ajute. Elu nu avea nici unu cruceru, si vrajitórea din contra avea o suma frumosiá, — celu putinu elu asiá credea.

Remanerea in Paris nu mai erá cu putintia; elu trebuia sê fuga d'acolo la momentu si sê se retraga in provincia. Inse fara bani nu poti caletori. Ér din contra, de cumva pung'a ti-i plina, poti sê te departi iute.

— Intr'unu norocu! — si-dise Lazaru, — voiu riscá totulu pentru totu! Unu comissaru, persóna grea, merge cu pasi lini si mesurati; eu voiu grabi mai tare; mai nainte de a sosí elu cu band'a sa, noi vomu disparé, ducéndu cu noi si cass'a.

Cetitorii nostrii sciu deja, cá acésta hotarire erá p'aci sê conduca pe Lazaru la spendiurátore.

Dupa ce si-incheia povestirea, servitorulu mar-

quisului de Saint-Maixent apucá sê rida cu o veselia atátu de óbla, incátu Simiona se intrebá déca elu nu este cumva nebulu?

— La draci! — dise elu aplecandu-se spre dins'a, — mi-ar placé tare sê sciu, cum va conduce comissarulu cu trup'a sa pe prinsonieri la marele Châtelet?

— Ce felu de prinsonieri? — intrebá vrajitórea uimita.

— E bine! *Mathusalem, Sesostris si Flamel.*

Asia se numia corbulu de o suta de ani, pisc'a slabonóga si pescele rosiiu din locuinti'a Simionei.

Simiona facù din umeri.

— In adeveru, — dise ea, — eu nu te întielegu. Cum poti tu ride si a te veseli, in o situatiune atátu de cumplita in care suntemu?

— Dar nu-i mai bine a ride decátu a plange?

— Candu totulu se prepadescu in giuru de noi, mai putemu atunce sê ne molcomimu desperatiunea?

— Ai dreptu; dar ce folosu ar fi si de lacrimi?

— Ele ne mangaia.

— Suspina dar cátu ti-place, si candu te vei simti mangaia, vomu puté sê plecámu mai departe.

— Sê plecámu indata! Ce vomu devini aice?

— Scii bine, scump'a mea, cá de cumva resaritulú sórelui ne va gasi in Paris, negresitu ne voru arestá, cáci polit'a — mistificata asta-nópte — va face tóte cele cu putintia spre a-si resbuná mane.

Simiona, spaimantata, se sculá.

— Haidamu dara, — gângaví ea, — sê plecámu numai decátu! . . . Haidamu! . . . haidamu iute!

— Nimica nu ne silesce. Totu tremuri inca; abia poti stá pe picióre . . . Intaresce-te!

— Me temu . . . asiu vré sê fiu departe.

— Si e, dieu! crede-me! Inse mai avemu inca timp. Abia sunt diece óre sér'a, si cátu va durá nópteá, nu vomu riscá nimica.

— Asia credi?

— Mai multu decátu credu, sum siguru de ast'a. Liniscesce-te, eu primescu respundiabilitatea. Sê vedemu, ai tu ceva proiectu?

— Unu proiectu? Cum asiu avé? Nici capulu nu mi-lu sciu unde stá. Nu sum in stare a me gândi.

— Vrei dóra sê me gandescu eu in locu de tine?

Simiona facù unu semnu afirmativu, pe care Lazaru lu-ghici, macaru cá erá intunericu.

— Nu te simti in stare, — incepù elu, — d'a puté urmá svaturile mele si d'a te insoti de sórtea mea?

— Unde vei plecá, voi merge si eu, — respunse vrajitórea. Eu sum atátu de franta, atátu de slabita, incátu simtu bine, cá singura n'asiu avé putere sê intru in lupta in contra destinului.

— Asia dara, amu hotaritu. Peste o óra vomu plecá.

— Unde vomu merge?

— Tare departe de aice, in provinci'a de Auvergne. Asia credu, cá acést'a e patri'a ta de nascere.

— Da, inse am parasit'o de totu tinera. Nu mai am acolo nici familia si nimene nu me cunósce.

— La draci! asia si trebue! Sosindu acolo, ti-vei schimbá numele, si vei incepe o viétiá nóua in pace si in retragere.

— Nu-mi pasa, acolo séu in altu locu. Dar, spune-mi, ce motivu te-a indemnatu s'alegi provinci'a Auvergne?

— Celu mai simplu si celu mai bunu intre tóte : pentru cà acolo voiú gasi pe domnulu meu.

— Dar pentru ce sè convini cu dînsulu de nou ? Au nu este si elu compromisu intocmai cá noi, fugaru chiar cá noi ?

— Ai dreptu ; inse dînsulu e unu domnu mare ; elu se numesce marquisulu de Saint-Maixent ; numele lui si legaturile sale i dau o taría, ce noi nu avem. Unde ómenii mici cá noi se 'néca, unu domnu mare afla mijlóce d'a nu perí, séu celu putinu de a revení de-a supra apei. In ori ce rea stare sè fia, domnulu meu e capabilu d'a se scóte, si — de cumva dînsulu va scapá — va mijloci si mantuirea nóstra, de odata cu a sa ; lu-voiú constringe la acést'a. Lasa-me sè facu si dà-mi pung'a !

— Pung'a mea ? . . . repeti cu tonu maniosu Simiona, careia nu-i pré viniá bine la socetela — din punctu de vedere alu baniloru — comunitatea sortii lorú.

— Eh ! fara 'ndoiéla ! Sè nu-ti inchipuesci, cà voiú suferi dejosirea uitandu-me, cà o femeia platesce pentru mine tóte de-a lungulu drumulu ! La draci, sè scutimu aparintiele ! . . . Par' cà siovaiesci ? Asiá dara cum vrei, scump'a mea ! Sè ne despartimu aice ; du-te pe calea ta, eu voiú merge pe a mea ; va fi mai bine asiá. Dar, spunendu-ti sinceru, dupa serviciulu ce ti-am facutu in sér'a acést'a, riscandu-mi pelea pentru a te scapá, m'asteptám la nemultiamire mai putina . . .

Si Lazaru, pronunsiandu aceste cuvinte, cu o espressione falnica a demnitátii ofensate, facú o miscare par cà ar voi sè se departeze de vrajitóre.

— Dar eu nu siovaiescu ! — strigà acést'a fórté neliniscita. Avé-vei curagiulu a me parasi ? . . . Scii bine, cà intre noi tóte sunt comune. Éta, tine !

Si tragéndu din pusunaru pung'a lasata pe mé-s'a rosia de contess'a Rahon, o puse in man'a lui Lazaru.

— Pré bine ! — dise acést'a pipaindu banii de auru din pung'a de metasa, — éta cà avemú cu ce sè 'ncepemú caletori'a. Candu acesti banisiori voru trece, ne vemú întórce la reserva.

Simiona suspiná innadusitu, dar totusi nu facú nici o obiectiune.

Peste o óra servitorulu marquisulu de Saint-Maixent si tovarasi'a sa lasara departe in urm'a lorú cele din urma case ale marelui orasiu adormitu.

Finea introducerii.

Partea prima.

I.

Ospetaria „La armele Franciei“.

Cam la cinci ani dupa evenimentele pe cari le-amú povestitu, — va sè dica in primele dile ale lunei augustu in anulu 1665, — unic'a strada a orasielului Saint-Jude in Auvergne, erá teatrulu unui evenimentu ne mai pomenitu.

Erá cam la nóue óre deminéti'a.

Sórele cu radiele sale inundà camp'a acestui tinutu strimbu, si plugarii — insotiti de socile si copíi lorú — in locu de a merge, dupa datina, la lucrulu campului, se indreptau in grupe mici catra o casa de aparintia buna, situata la marginea orasielu-

lui, pe a careia pórtá se vedea o scândura lata, de tinichea, aternata acolo prin niste cárligi massive de feru.

Pe ambele laturi ale acestei scandure, pe care cea mai mica miscare de ventu o intorcea cu scártiaituri ascutite, unu penelu naivu zugravise bine reu trei flori de crinu de auru, arangiate *dóue si una* pe unu scutu vénétu víu, insemnatu cu corón'a regésca.

Giuru impregiuru de scutu se vedeau, in litere mari si rosie, urmatórele trei cuvinte : „*La armele Franciei.*“

Cas'a de buna aparintia erá o ospetaria mica, si in strada, inaintea portii, o adunare, care din momentu in momentu se inmultiea, incungiuará o mica grupa de siese calareti apartinetori corpului de elita a gendarmeriei, bine imbracati, bine inarmati si urcati pe cei mai buni cai din Perche cu peri lungi.

Unulu dintre acesti ómeni, deja betranu, naltu si secu, cu o fatia slaba, galbeni, dar vesela, cu niste ochi cari sclipiau sub sprincenele-i stufóse si cu niste mustetie lungi incaruntite, ocupá centrulu acestei grupe. Posomanurile sale de argintu, si mai cu séma purtarea sa de importantia, atrase atentiunea generala.

Elu erá capitanulu gendarmeriei si se numiá Denis Robustel. Man'a sa stanga stringea masinal-minte frénele marelui seu calu negru, pe candu man'a-i drépta tineá unu plicu de harthii, cu care pareá a se servi cá de unu bastonu de comandantu.

In departare de doi pasi unulu din ómenii sei, grosu si scurtu, suflá cu tóta tari'a plamaniloru sale o trimbitia, si acestu sunetu provocá adunarea grabnica si curiósá a locuitoriloru orasielului, cu succesu mai bunu decátu ce producu astadi baterile dobei comunale, care vestesce publicarea cutarei hotariri municipale relative la stirpirea omidelorn séu la alte servicie.

In primulu siru alu curiosiloru se vedea ospetariulu „*Armeloru Franciei*“, dsa Vilelmu Chadorant, unu omu bravu, alu carui amoru-propriu cu totu dreptulu consistá in gatirea fara asemenare a pastraviloru din Alagnon si a paturnichiloru rosie din padurea de Massiac.

Nemijlocitu dinapoiá lui, unic'a sa ficia, Iulia Chadorant, o blondina frumósá cu ochi vénéti fórté gingasi, cu fatia mai rosea decátu fragele si cu niste buze rosie cá ciresese, se innaltíá in vêrfulu miciloru sale picióre, cá sè védia mai bine de-a supra umeriloru parintelui ei : dar privirile dinsei rateciau cu nepasare vediuta de la capitanulu innaltu pana la trimbitiasiu, fara cá sè afle vrednici pe cei patru calareti de gradu mai josu d'a li aruncá o cautatura de ochi, cari — trebuie sè recunóscemu — erau niste ómeni in etate si de aparintia nu pré galanta, cu tóte cà aveau niste uniforme vénéte cu indoituri rosie.

Candu capitanului i se parú, cà adunarea e destulu de numerosá, facú unu semnu poruncitoru cu man'a, care tineá pliculu de harthii.

Trimbitiasiu luá de la buze instrumentulu cu o satisfactiune evidenta, apoi si-sterse fruntea asudata, cáci cu tóte cà erá deminétiá, caldur'a si devinise mare.

(Va urmá.)

S A L O N U :

Calindarul septemanei.

Dumin.	23	4	D. fiulu rat. s. st. m. Clim. s. m. Agat.
Luni	24	5	c. ma. Csen. c. p. Maced. s. m. Ermog.
Marti	25	6	s. p. Grigoriu Teol. c. Apolo.
Mercuri	26	7	c. p. Csenof. s. Arcad. s. st. m. Anan.
Joi	27	8	ad. rel. s. p. Ioan Rost.-de-auru.
Vineri	28	9	c. p. Efr. Sir. cc. pp. Pal., Iac. Erem.
Samb.	29	10	ad. rel. s. Ign. ss. mm Iul., Rom. s. m.

Unu suspinu din Satumare.

— *Satmariu, 25 ianuariu.* —

Pré stimate Dle Redactoru!

Istori'a, cea mai fidela oglinda a trecutului, ni indegeta chiar si luminatu, cà tôte acele popóre, cari in butulu marimei loru numerice nu s'au nisuitu a-si câstigá lumin'a binecuventata a culturai, — de sine inse-si au cadintu viktima tendintieloru celora-lalte popóre, cari inaintara din resputeri la scopulu nobilu, la cultura câtu se póte de inalta. O natiune fara puteri spirituale, indolenta la câstigarea acelora, e numai o stavila a progresului, si conformu-reguleloru vecinice ale naturei, trebuie sè cadia in sclavia, de unde numai cu anevoie e scapare . . .

Nu mi-e scopulu a sulevá acést'a cestiune, care cade in resortulu istoriei si a dreptului naturalu; voiu numai a-i dovedi puterniculu adeveru cu unu tablou, care negresitu va casiná durere on. cetitori cu simtieminte pure romane.

Elementulu romanu din cottulu Satmariu este periclitatu! Nepasarea, indiferentismulu barbatiloru, cari sunt meniti in prim'a linia a pune pedece neclatite acestei decadintie totale, sunt adunciti in somnu letargicu, din care nu potu, séu nu vreu a se desceptá; ba ce-i mai multu, nici nu spriginescu pe acei barbati — rari pe la noi — cari si-redica vocea loru pentru respandirea culturai nationale.

Maioritatea poporatiunii cottului este romana, si totusi Romanii nu au aice nici o importantia. Caus'a e indiferentismulu relativu la cultur'a poporala. Scólele din cele mai multe comune romane sunt in starea cea mai primitiva. Invetiatorii lipsiti de ajutoriu materialu, nespriginiti de superiorii loru mediatu si immediatu — cugeta a satisfice chiamarea loru, déca canta câte-va condace in biseric'a, si instruéza baietii in azbuchi! — Ér preotii, care de care rivaliséza in educarea fililoru si ficeloru sale in spiritulu ungurescu. Conversatiunile sociale curgu in limb'a magiara, si in casu déca cutare-va dintre dame si damicele ar cutezá sè vorbésca romanesce, ar fi timbrata de neculta, derisa. — Cérca cu lamp'a lui Diogene „Familia“ — si vei aflá o multime de foi magiare; dar o fóia romana — Dómne pazesce! . . .

Apoi sè nu ve mirati, déca esemplulu contagiosu plantatu odata in sinulu poporului — nu-lu poti scóte! Poporulu romanu parasindu costumulu pitorescu romanu, a parasitu si moravurile strabune. Jóca cu focu „csárdás“-ulu, incátu facu jalusi pe unguri pentru joculu loru. Tinerii se opintescu a conversá unguresce, si care scie injurá mai ageru in limb'a lui Pista — acél'a trece de celu mai cu spiritu. In comunele

amestecate cu unguri romanii mare parte nici nu sciu romanesce, datinele loru sunt schimosite, amalgamisate.

Asiá dar indarnu vei cercá românu — afara de unu numeru pucinu din intielegintia — care sè scia de originea sa nobila si strabuna! Nici ideii n'au despre acést'a. Preotii, invetiatorii, le-pastréza in comór'a loru, necomunicandu-le poporului, pentru cà li e téma cà nu cumva sè tréca de agitatori daco-romani.

Inse precum nici o regula nu-i fara esceptiune, asiá si aci affi ici-colo si câte unulu cu bune simtieminte romanesce. Codrenii sunt inca romani ca mosiistramosii loru, campenii mai pucinu, ér cei mestecati — nu de felu.

In capital'a cottului, in orasiulu Satmariu apoi sè nu vorbesci romanesce, cà vei trece de agitatoru periculosu. In gimnasiulu cat. localu, óre candu-va se propuse cu succesu religiunea, limb'a si literatur'a romana, — asta-di cutare Lukácsy — unguru — propune limb'a si literatur'a romana! . . . Risum teneatis! . . . Dar nu rideti, ci deplangeti pe nefericitii tineri romani! Mai trebuie alta palma romanului Satmarénu, decátu acést'a? Póte-se asceptá estmodu de la unu studentu romanu sè ve enareze câtu-i negru sub unghia despre originea nóstra, sè vorbésca frumosu limb'a romana? Puteti asceptá, cá acesti tineri cari au sè devina cu timpulu cetatieni, sè fia o columna in lupt'a nóstra, in lupt'a pentru esistinti'a nationala?

Aspiratiunile voru fi zadarnice. Spiritulu ungurescu intru atât'a li-a coplesitu sufletulu, incátu adi nu se afla nici unu studentu in Satmariu, care sè-ti vorbésca curatu romanesce, care sè nu se rusineze de nationalitatea sa!

Scopulu desnationalisatoru este realizatu peste asceptare! Politic'a, rafineri'a síreta a agitatoriloru misteriosi bine a alesu gertf'a candu si-au pusu man'a pe bravulu anteluptatoriu romanu P. Branu!

Cu trantirea acestui barbatu, a carui vina fu: cà erá romanu verde, deschiaratu, taber'a contrara si-serbá victori'a a asupra frupteloru fragede, cari fusese produse prin activitatea lui nafatigabila. Biseric'a, unde pan'atunci n'audieai cuventu strainu, astadi e o amalgamisatura ungaro-russo-romana; tinerii studenti romani studiéza religiunea dimpreuna cu ungurii, la biseric'a romana li este opritu a merge. Societatea de lectura romana se sistá, barbatii, cari o protegeau — persecutati, ér din catedr'a limbei romane si-bate jocu unu nechiamatu.

Amaritu ne apésa blastemulu secularu! imparechiárile, desbinárile producu in abundantia spínii si maracinele vietii nationale.

Dupa acestu tablou tristu, conducatorii naturali ai poporului potu vedé datorinti'a loru. Invetiati, luminati poporulu, cà sè-si intieléga devis'a, desceptati-lu din nepasare cu esemplu bunu, cà aveti a respunde inaintea tribunalului istoriei! Déca nu veti satisfice datorinti'a — vomu ajunge timpulu, candu nu veti gasi picioru romanu pe vechiulu pamentu alui Mariu! ér de si-va fi — nu-lu veti puté numi romanu verde ca stejarulu, ci o schimositura degenerata, unu fruptu putredu, care se lapeda, cà nu cum-va sè strice giurulu lui!

Codreanu.

Midhat pasia.

— Portretulu pe pagin'a 41. —

(H.) Conferinți'a din Constantinopole s'a inchis fara rezultat. Ce se va intemplá acuma? Acést'a e intrebarea ce-si pune tóta lumea.

Nesciindu nimene sè dea unu respunsu positivu, atentiunea generala se întorče catra acele persóne cari voru avé sè jóce unu rolul importantu in evenimentele ce se voru petrece in curendu.

Unulu dintre barbatii, cari sunt meniti a conduce firulu destineloru in acésta incurcatura cumplita, este si Midhat-pasia, marele viziru alu Turciei, alu carui portretu se afla in numerulu de fatia alu foi nóstre.

Midhat pasia ocupa unu locu de frunte intre ómenii de statu ai Turciei. Dinsulu e capulu partidei nóue turcesci, care voiesce sè introduca in tíera reforme mai liberale.

Sultanulu ucisu Abdul-Azis nu l'a pré iubitu, dar s'a temutu de elu. Din caus'a acést'a i-a conferitu mai multe distinctiuni, numindu-lu guvernatoru in Bulgaria, apoi in Bagdadu. Dar insedaru! Revolutiunea, nutrita de Midhat in decursu de multi ani, in sfirsitu totusi isbucni si trinti pe Sultanulu de pe tronul.

De atunce datéza si debutulu mai importantu alu lui Midhat pasia. Conferinți'a e incheiata. Destinele Turciei sunt depuse in manile lui. Vom vedé, cum le va conduce?!

Telegrafulu ni-a si adusu scirea, cà dinsulu a inceputu negociatiuni de pace cu Serbi'a si Muntenegru. Inse, care va fi sfirsitul, Dumnedieu scie!

Oglind'a lumei.

(H.) Delegatii si ambassadorii puterilor straine toti au parasitu Constantinopolea. Astu-felu situatiunea sémenea tocmai cu aceea a intervalorulu dintre acte. Conferinți'a, actulu primu, s'a incheiatu; si acuma tóta lumea astépta continuarea.

Si asteptandu, sub impressiunea curiositáti, toti se punu a ghičí. Câte capete, atâte pareri. Unii dicu, cà acum a sositu momentulu supremu, pentru cá tiarulu Alesandru sè-si implínésca cuventulu, pronuntyatu cu atát'a solemnitate la Moscva in 10 decembre trecutulu. Alti sustinu, cà Russi'a se va indestulí deocamdata cu succesulu moralu ce a avutu, si cà nu va mai face din cestiunea crestiniloru din Orientu o cestiunea slava, de órece a reusitu sè faca pe Europa solidara pentru sórtea popóreloru din Turcia.

Dupa terminarea conferinției, Ignatief a disu lui Midhat-pasia: „Déca veti face ceva Serbiloru si Muntenegreniloru, atunci veti avé de furca cu Europa!“ Cam acést'a a fostu sensulu cuvintelorlu pronuntyate de generalulu rusu.

Sunt foi cari sustinu, cà peste putinu vomu audi bubuitulu tunuriloru la Dunare; sunt altele cari dicu, cà pana in martie séu chiar aprilie, nu se va face nimic, si ér altele cari profeséza, cà nici dupa espirarea armistitiului nu va urmá resbelulu.

Intr'aceste Midhat pasia a adressatu atátu principelui de Serbia, câtu si celui de Muntenegru, de pesie, invitandu-i a intrá in negociatiuni de pace. Din Serbi'a se scríe, cà poporatiunea de acolo e fórte aplecata a incheiá pace; ma principele a si insarcinatu pe

Zuchiciu, agentulu diplomaticu alu Serbiei din Viena, cà sè incépa negociatiuni cu ambassadorulu turcescu, Aleco (Vogoridis) pasia, de acolo. Aceste se si incepara cu succesu.

Cu tóte aceste semne de pace, de la Prutu sosescu niste sciri, cari anuncia inceperea in curendu a resbelului. Se scríe, cà in loculu marelui principe Nicolae, care s'a bolnavitu, se va numí generalulu Kauffmann, comandante ale armatei rusesce de la sudu. Armat'a a primitu ordinu de a fi gata de plecarea. De alta parte se relatéza, cà in Romaní'a s'au dusu mai multi oficiieri muscalesci de geníu, spre a studiá terenulu.

Fatia de aceste pregatiri ale muscaliloru, se scríe din Constantinopole, cu datulu 24 januarie, cà printr'unu referatu alu ministrului de resbelu, care s'a supusu in acea di Sultanulu, resulta, cà Imperiulu otomanu si-a terminatu armările, avendu actualminte sub arme, urmatórele corpuri de armata: 1. Armat'a de la Dunare 200,000 ómeni sub comand'a lui Abdul Kerim pasia. 2. Corpulu sérbo-bosniacu 100,000 ómeni sub comand'a lui Ali Saib pasia. 3. In Hertiegovina si Muntenegru 50,000 ómeni sub comand'a lui Dervisiu pasia. 4. La hotarulu Greciei 25,000 ómeni sub comand'a lui Ahmid Sukri pasia. 5. La Erzerum (Asia) 120,000 ómeni sub comand'a lui Samih pasia. 6. In giurulu Vatumului 40,000 ómeni sub Husein Tahir pasia, si 7. La Bagdat 55,000 ómeni sub Hussein Pevzi pasia. Reservistii, alu caroru numeru este indicatu cu 300,000, precum si voluntarii, nu sunt cuprinsi intre fortiele aretate mai susu.

Asiá dara pregatirile se facu din ambele parti, cà continuarea sè fía câtu se póte de imposanta.

CE E NOU?

La Viena in momintele aceste se tinu consultári sub presidiulu imperatului. Aceste sunt de o importantia fórte mare, càci in ele se tractéza cestiunea banței. Nemtii nu vreu sè cedeze unguriloru nimica. Din caus'a acést'a circuléza o multime de conjecture. Unii dicu, cà Tisza si-va dá dimissiunea; alti afirma, cà acést'a va primí propunerile nemtiloru.

Camer'a deputatiloru a tinutu in septeman'a trecuta numai o siedintia, in care s'au facutu dóue interpelatiuni relative la pazirea politiaa a deputatiunii care s'a rentorsu de la Kossuth din Italia. Dlu Hodosiu si-a tramisulu mandatulu.

Don Carlos in Bucuresci. Cetimu in „Telegrafulu“ din Bucuresci, cà Don Carlos a sositu dilele trecute cu trenulu de la Giurgiu in capital'a Romaniei, vinindu din Greci'a si Constantinopole. Dinsulu e insotitu de generalulu Gonzalea si marquisulu Respalda si a trasu la „Grand Hôtel de Boulevard.“ Dupa sosire Don Carlos a mersu la opera, dar negasindu o loge libera, comitetulu i-a oferitu una din ale sale. Óspele interessantu a fostu obiectulu curiositáti generale. Dinsulu a facutu visita in logi'a dlui D. Ghica, care i-a intors'o numai decátu in logi'a sa.

Dlu Apostolu Margaritu, directoru alu unei scóle romane la Vlaho-Clisura, — precum cetimu in „Curier. Orient.“ — a fostu esilatu la Monastiru si apoi la Ianina, fara motivu legitimu si fara judecata. Crim'a sa e, cà predá limb'a romana intr'o comuna poporata de Romani, pe cari clerulu inaltu din Fanaru voiesce sè-i grecésca. Acésta e a dóu'a séu a trei'a

óra de candu dlu Apostolu Margaritu e rapitu, prin influinția a acestui cleru, din famill'a si din scól'a sa. In 1872 fu tramisu cu forti'a la Gorcia, unde stete siese-diece dile; dar i-se dete dreptate si se putú întórce la Clisura, pentru a reluá directiunea scólei sale. D'atunci nu mai fusese superatu. Dar episcopii greci sunt tenaci: persecutiunea in contra d-lui Apostolu Margaritu a inceputu din nou si a reusitu. Fi-va man-tinutu si supt regimulu constitutionalu esiliulu arbitraru alu profesorului romanu? Ne place sè credemu cá nu."

Studentii magiari, cari au dusu lui Abdul Kerim sabia de onóre, rentorcându-se, erau sè fia intimpinati la Bucuresci cu o contra-demonstratiune, facuta de studentii de acolo, dupa cum inregistraramu in nrulu trecut. Relativu la acesti studenti scrie „Telegrafulu“ din Bucuresci: „Pe câtu suntemu' informati, nici unu studentu romanu nu se afla implicatu in aceste intreprinderi, ci numai nisce cetatieni slavi si cáti-va fosti studenti. Intielegemu simtimentulu aceloru slavi de a uidui pe aceia cari au dusu o sabia siefului armatei care a facutu atátu reu slaviloru peste Dunare. Nu intielegemu inse cá sè li se faca o primire ostila la noi, in numele studentiloru romani. Studentii romani in totu-d'auna au datu proba de tactu, si ne asteptámu sè nu i lipsésca si asta data dupa cum nu i-a lipsitu. Intr'adeveru pentru ce se huiduésca pe nisce studenti cari au crediutu, cá facu bine dându o sabia de onóre unui comandantu turcu? Ei au crediutu, cá facu bine, dupa cum studentii nostrii au crediutu cá facu bine ducându o medalia marelui patriotu francesu Thiers. Ce amu fi disu noi, déca o deputatiune de studenti romani, ducându acea medalia, ar fi fostu huiduiti in Bavaria pe la statiunile drumuriloru de feru? Credemu cá ar fi o gresiéla, a se face vr'o manifestare ostila studintiloru unguri, nu numai de catra romani, dar chiar de catra slavi. Popórele tre-bue sè lupte intre ele cavalescesce, pe terenulu demnitáti."

Studentii universitáti din Bucuresci, cari au protestatu in contra constitutiunii otomane, au cerutu ministrului de resbelu instructori militari, spre a se pregati pentru casulu de trebuintia. Ministrulu — precum ni spune „Romanulu“ — a satisfacutu cererea lor. Studentii au si inceputu sè 'nvetie sub conducerea maiorului Comaneanu.

In Ardélu cerculéza o multime de bancnote false de 5 fl. Se dice, cá ele se facu in strainetate.

Romanii din Hunedóra facu multa bataia de capu diareloru unguresci. Intr'o deminétia ele s'au pomenitu cu ide'a, cá Romanii aceia odinióra au fostu unguri, si apoi s'au romanisatu. Acuma dara ele facu apelu la publiculu ungurescu, cá acest'a sè contribue pentru magiarisarea de nou a lor. Noi nu putemu crede, cá Romanii aceia sè fi fostu candva unguri; si ni se pare, cá totulu este numai un pretestu de magiarisare. De cumva inse in scenatoriéi acesteéi miscári au dreptu, apoi tre-bue sè recunósca si ei, cá Romanii — cari cu tóte cá au fostu impilati in decursu de secolu, totusi au fostu in stare sè absórbe elementulu ungurescu din giurulu lor — tre-bue sè aiba multa putere de viétia. Asiá dara, poftimu! Nu ne tememu!

Deputatiunea tinerimei magiare, tramisa cu sabia la Abdul-Kerim, erá p'aci s'o patiéscá reu. Por-nindu cu vaporulu din Constantinopole spre Varna,

pe mare a eruptu o vijelia, care a duratu patru dile, amenintiandu vaporulu in totu momentulu cu perire. A patr'a di deputatiunea se rentórse la Constantinopole, unde se afla si acuma.

Carnevalu.

La Bucuresci — precum cetimu in „Trompet'a Carp.“ — s'au datu in carnevalu acest'a trei frumóse serate cu dantiu, antáu la dlu Basile Boerescu, alu doile la dlu generalu Florescu, unde a fostu si totu corpulu diplomaticu, o mare parte a elitei Societáti Bucurescene, mai multi oficiéri superiori si de dantiu si o frumósa culegere dintre frumsetile romanesci si unde veselí'a si dantiulu, animate in tóte partile de princess'a dómn'a Florescu, au fostu continuu pana la patru despre diua, candu cotillonulu erá inca in totu mijloculu seu; si alu treile la dlu Const. Boerescu, in cea mai fumósa casa din Bucuresci, unde afabilitátele dnei Boerescu nu erau esauriate nici dupa cincí óre deminétia.

Societatea „Julia“ a junimei romane de la universitatea din Clusiu, va dá in 15 febr. st. n. in sa l'a redutulu orasienescu, unu concertu declamatoru-musicalu insotitu de dantiu si cu joculu istoricu-romanu „Calusiarulu“ care se va jucá in costumulu nationalu.

Societati si institute.

Societatea pentru fondu de teatru romanu. Comitétulu a tinutu siedintia in 28 januarie, fiindu de fatia Dd. Alesandru Mocioni, Iosifu Hosszu, Ionu cav. de Puscariu, P. Mihali, V. Babesiu si Iosifu Vulcanu. Comissiunea esmissa pentru studiarea actelor de indatorire ale membriloru Societáti, a reportatu. Apoi s'au desbatutu causele curente.

Literatura.

O brosiura interessanta a aparutu de curendu la Bucuresci. Acést'a e: „Viéti'a si activitatea lui Maniu Samuulu Miculu alias Clain de Sadu,“ de Dlu Ioanu C. Bianu. Autorulu a adunatu cu multu zelu datele relative la acestu apostolu alu desteptárii nóstre nationale, si Societatea academica din Bucuresci i-a premiatu lucrarea. Motive de ajunsu, spre a reveni la ea de alta-data. Acuma anunciám, cá autorulu a intratu in sirulu colaboratoriloru nostrii si in curendu i vomu publicá o novela.

Trei ani din literatur'a romana. Sub acestu titlu a aparutu la Bucuresci unu „indice bibliograficu“ alu cartiloru romane publicate in cei 3 ani din urma, — precedatu de „schitiile biografice ale literatiloru romani din Macedonia.“ Autorulu acestei lucrári e dlu G. Popescu care a compus'o multa diligintia. Pretiulu e 1 fl. In introducerea carticelei aflám, cá autorulu are gata si unu „cursu de literatur'a romana.“ Ar fi bine sè se publice si acest'a, cáci pan'acuma nu avemu nici unu cursu de literaturu, vrednicu de consideratiune seriósá.

Dlu dr. Iuliu Dragosiu, professoru in Gherla, anuncia, cá a pusu sub tipariu: „Vivia séu biseric'a din Cartagine,“ romanu tradusu din limb'a italiana. Pretiulu 1 fl. 50 cr.

„Vocea Covurluiului“, seriosulu diuaru de Galati, care pan'acuma apareá de dóue ori in septemána, de acuma inainte va esi numai odata.

M u s i c a.

La Tábornszky si Parsch in Budapesta au aparutu urmatórele piese musicale: Kammeier polca, de

Vilelmu Rosenzweig, pretiulu 50 cr., — „Eredeti da-lök“ de Szabó Imre, pretiulu 1 fl., — „Négy magyar suite“ de Enricu Gobbi, pretiulu 1 fl., — „Katzermarsch“ de Carlu Rohrbacher, pretiulu 60 cr. Tóte pentru pianu.

La Iasi a aparutu, (dar nu l'amu vediutu,) : „Almanah musicalu“ de Teodoru T. Burada, pe anulu 1877, cuprindendu mai multe figuri de diferite instruminte de musica, aflate in usu la poporulu romanu, precum si diferite arii de dantiu nationalu, arangiate pentru pianu. La finea almanacului se afla : „Elena Hora“ pentru pianu, de autoru.

Suvenirea mortiloru.

Aglaia de Onciulu † Din Cernauti primimu urmatorulu necrologu : Diu'a din 18 Ghenarie st. n. ne-a rapitu din mijloculu nostru pe fic'a profesorului de unversitate Isidoru de Onciulu, pe jun'a Aglaia, care acum fiindu in flórea vietii sale a parasitu pamentulu spre o viétia mai ferice, lasandu-ne nóue numai durerós'a memoria. Calitátile cele mai rare, cu cari a fostu inzestrata reposat'a, o facura obiectulu amórei fia-caruia, care avuse ocaziune a o cunósce. Urmatórele sire, fia ele o suvenire, fia ele ultimulu devotamentu umbrei neuitatei flori, rapite de grozavulu ventu alu mortii! . . .

A visatu pastoriu 'n munte
Ah! unu visu ingrozitoriu,
Par cá 'n timpu de geru si érna,
Cá din stele printre nori,

Cá din micel stelutie
Cea mai mandra-a disparutu,
Cea mai mandra si lucinda,
Cum pe ceriu nu s'a vediutu . . .

Si plecandu, plecandu pe vécuri,
S'a totu dusu ea spre pamentu,
Si lasandu pe cái totu jale
A gasitu unu tristu mormentu! . . .

L'a gasitu! — Dar vai in lume
Ce resunetu ingrozitu :
Stéu'a nóstra cea mai mandra
Crud'a mórte a rapitu! . . .

O pastoriu! pastorasiu draga,
O! ce tristu ai mai visatu!
Scii tu óre cá aevea
Postu-a visulu ce-ai visatu!

Scii tu cá in acea nópte
O stelutia am perdutu
Ce luciá c'unu luciú zeericu,
C'unu luciú magicu si placutu?

Ai sburatu spre nemurire,
Spre ceriu draga ai plecatu,
Numai lacrimi, si durere
Nóue-'n urma ai lasatu.

Dar in inimi si pe buze
Tu de-acum vei fi pastratu,
Si-alu teu nume, nume dulce,
Fi-va vecinicu neuitatu . . .

George Iancu, clericu de cursulu I in Aradu, a repausatu la finea anului trecut, in etate de 21 ani, in comun'a Cinteiu, comit. Aradu.

Dr. P. Iatropolu, unulu din cei mai distinsi medici ai Romaniei, a incetat din viétia la Bucuresci.

Cuthia de epistole.

— *Respunsuri.* —

1. Litere pentru haine albe. Literile cari acuma se punu pe hainele albe, mai alesu pe haine de patu, mesaiu si salvete, si batiste, au o lungime de 5 centimetrii si latime de 3 centimetrii. Aceste potu sè fia séu netede séu in forma de péna séu flóre. Monogramele inca si acuma se mai intrebuintéza, dar cele prime sunt mai frumoése. — *O económa.*

2. Carti din Romani'a se potu comandá si prin librariile din Budapesta, si a nume prin Bernardu Fekete, care stá in legatura cu librari'a principala din Bucuresci. — *Unu amatoru de lectura.*

3. Declamatórea. Pentru femei, cari voiescu sè declame in cutare concertu, se recomanda „Stefanu celu mare si mama-sa“ de D. Bolintinianu, — séu „Copil'a romana“ de Iosifu Vulcanu. — *Ioanu P.*

— *Intrebári.* —

6. Pentru conservarea perului. Care este léculu celu mai bunu si celu mai nevinovatu, pentru cá sè a nu-mi cada perulu? Pentru indrumare voiu fi fórté deobligata. — *Angelina.*

7. Portretulu lui Mihaiu Vitézulu. Asiu dori sè am portretulu lui Mihaiu Vitézulu, care s'a publicatu in 1861 in Budapesta. Mai afla-se esemplare? Si unde le-asiu puté capetá. — *Amalia.*

Post'a Redactiunii.

Dlul S. C. in MO. Amu primitu. Multiamita. Fói'a s'a espedatu. Salutare!

Dlul N. R. in S. mare. Din „Selavulu Amóruului“ se mai afla esemplare. Opulu intregu, pentru abonantii nostri, consta 2 fl.

Dnel A. T. n. S. in Tm. Ve multiamimu pentru interesulu ce aretati fatia de fói'a nóstra. Incátu pentru manuscriptu, binevoiti a ni-lu tramite, si apoi vomu vedé.

De óra-ce . . . Poesia dupa V. Hugo. De si unele strofe sunt frumoése, totusi nu reogtindeza de ajunsu frumseti'a originalulu. Indata inceputulu „De óra-ce“ suna pré prosaicu in poesia. In traduceri de prosa veti reesí mai bine.

Dlul dr. I. Dr. in G. V'amu tramisu scrisóre particularia. Consimtíti?

Dlul B. L. B. in B. Primimu propunerea. Foiletóne de acolo inca vomu publicá bucurosu. Fói'a se tramite.

Versurile : Eternu te voiu iubi, Vina la mine! — sunt niste incercári primitive.

D: candu te-ai dusu! Se vede, cá innaintezi. Sperámu, cá vei scrie si mai reesíte.

Doelln. „Federatiunea“ n'a mai aparutu de diece luni. Foile s'au tramisu. Aceptámu pretiulu lorú

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu : **IOSIFU VULCANU.**

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a. 1877. Calea tieroi nr. 39.